

УДК 343

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v1.2025.33>**О. Трепет,**аспірант кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Київського університету інтелектуальної власності та права

ОБ'ЄКТИВНА СТОРОНА ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

Постановка проблеми. З початком повномасштабного вторгнення в Україну російської федерації залишаються не вирішеними питання кримінально-правової протидії пособництву державі-агресору. Стаття 111-2 Кримінального кодексу України є відносно новою, тому потребує подальшого вдосконалення для ефективного застосування.

Визначення об'єктивної сторони цього злочину потребує деталізувати такі складові елементи, як дія, бездіяльність, причинно-наслідковий зв'язок, місце, спосіб, засоби, час, обстановка та знаряддя, а також розширювати підходи до правозастосування з урахуванням динаміки воєнно-політичної ситуації.

Верховна Рада України доповнила КК України ст. 111-1 «Колабораційна діяльність». 14 квітня 2022 р. ВР України був прийнятий (з урахуванням пропозицій Президента України) Закон «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» (далі – Закон від 14 квітня 2022 р.), на підставі якого КК України доповнено ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору».

За загальним визначенням державо-агресором є країна, яка першою застосовує збройну силу проти іншої

країни, тобто тим самим вчиняє агресію. Державою-агресором може бути визнана не лише одна країна, але й група країн, в тому числі пов'язаних між собою угодами про військову допомогу [1].

Стан дослідження. Окремі аспекти кримінально-правової характеристики злочину проти основ національної безпеки України висвітлювались у роботах П. Вороб'я, Н. Антонюка, С. Бабаніна, Д. Балобанової, М. Бондаренко, А. Вознюка, І. Газдайки-Василишин, О. Кравчука, В. Кузнецова, О. Маріна, В. Мисливого, М. Сийплові, Т. Созанського, М. Хавронюка та ін. Незважаючи на таку дослідницьку активність, чимало питань, пов'язаних із тлумаченням, застосуванням і визначенням перспектив кримінально-правової заборони, присвяченої пособництву державі-агресору, викликають полеміку серед теоретиків і практиків, окремі з яких залишаються недостатньо вивченими, а отже, потребують подальшого аналізу і кваліфікованого вирішення.

Мета і завдання дослідження. визначення та дослідження об'єктивної сторони пособництва державі-агресору.

Актуальність теми дослідження. полягає в дослідженні кримінально-правового регулювання відповідальності за пособництво державі-агресору в умовах збройної агресії російської федерації проти

України. Оскільки стаття 111-2 Кримінального кодексу України є відносно новою, її правозастосування викликає низку питань, зокрема щодо визначення меж відповідальності, уточнення складу злочину та розмежування активних і пасивних форм пособництва. Важливим є також гармонізація правових норм із чинним законодавством та створення чітких механізмів їх реалізації, що сприятиме ефективній боротьбі з цим злочином по забезпеченню національної безпеки України.

Стаття 111-2 Кримінального кодексу України використовує термін «пособництво», який є спеціальним поняттям у кримінальному праві та визначає одну з форм співучасті у злочині. Загальна структура Кримінального кодексу побудована на певних принципах, відповідно до яких Особлива частина містить склади кримінальних правопорушень, що зазвичай вчиняються виконавцем. Згідно з ч. 1 ст. 27 Кримінального кодексу України, співучасниками кримінального правопорушення можуть бути виконавець, організатор, підбурювач і пособник. Ч. 5 ст. 27 КК визначає пособника як особу, яка допомагає вчиненню злочину порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод, а також як особу, що заздалегідь обіцяла приховати злочинця, знаряддя або сліди злочину.

Загалом пособник не є безпосереднім виконавцем злочину, а лише сприяє його вчиненню іншими особами. Відповідно до ч. 2 ст. 29 КК, відповідальність пособника визначається за ч. 5 ст. 27 та за статтею Особливої частини, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем. Однак у ст. 111-2 Кримінального кодексу України саме пособництво становить об'єктивну сторону злочину, а пособник у цьому випадку фактично прирівнюється до виконавця. Такий підхід є новим для кримінального законодавства України, оскільки раніше подібні склади злочинів не передба-

чалися. Це викликає питання щодо застосування норм про добровільну відмову, зокрема ч. 2 ст. 31 КК. Вона звільняє від кримінальної відповідальності пособника, якщо він своєчасно повідомив компетентні органи про підготовку чи вчинення злочину або іншим чином відвернув його. У контексті ст. 111-2 КК можливість застосування цих положень потребує додаткового аналізу та судової практики [2].

Безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України, є основи національної безпеки України. Положення цієї статті охороняють основи Українського народу, суспільства і держави – незалежність, суверенітет, територіальну цілісність та основи конституційного ладу.

Предметом кримінального правопорушення в одній з форм є матеріальні ресурси, інші активи.

Під матеріальними ресурсами розуміють – речові запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби, а активи – частина господарського балансу, що відображає на певну дату всі матеріальні цінності, кошти й боргові вимоги, належні підприємству чи установі (наприклад, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ, визначає активи як кошти, у т.ч. електронні гроші, інше майно, у т.ч. виробниче обладнання, будівлі та споруди, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, меблі, природні ресурси, майнові та немайнові права) [3].

Об'єктивна сторона вказаного кримінального правопорушення передбачає дії у таких формах:

- 1) реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора;
- 2) підтримка рішень або дій держави-

агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора;

3) добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора [4].

Рішення держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, це політичні заяви, закони, укази, постанови, накази, розпорядження та інші відповідні рішення, що приймаються органами влади рф, командуванням її збройних формувань, окупаційною адміністрацією.

Дії держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, це будь-які дії вказаних суб'єктів, вчинені повністю чи частково на виконання зазначених рішень.

Реалізація рішення полягає в організації виконання рішення, аналізі і контролю процесу виконання, здійсненні зворотного зв'язку, що необхідно для його втілення в життя. Тобто реалізація рішення – процес багатоетапний і передбачає узгоджену сукупність дій певної кількості виконавців [5].

Реалізація дій – це один із етапів виконання рішення, заради якого ці дії вчиняються.

Підтримка рішень та/або дій – сприяння, надання моральної, матеріальної чи іншої допомоги, вираження солідарності з діями чи рішеннями держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, висловлення симпатії їм, виступ на захист зазначених рішень чи дій.

Збір матеріальних ресурсів чи інших активів – взяття цих предметів з різних місць чи від різних осіб.

Підготовка матеріальних ресурсів чи інших активів полягає в приготуванні для передачі чи для використання, вироблення запасів цих предметів.

Передача матеріальних ресурсів чи інших активів, це вручення, передача у власність чи користування цих предметів.

До збройних формувань держави-агресора належать збройні сили, прикордонні війська, війська цивільної оборони, внутрішні війська («росгвардія»), федеральна служба безпеки, служба зовнішньої розвідки, органи державної охорони, військова прокуратура, військові слідчі органи слідчого комітету РФ, федеральний орган забезпечення мобілізаційної підготовки органів державної влади РФ, військові підрозділи федеральної протипожежної служби, спеціальні формування, створювані у воєнний час (див. ст. 2 закону РФ «Про військовий обов'язок і військову службу» в редакції від 13 грудня 2021 р.).

Окупаційною адміністрацією держави-агресора слід вважати будь-які квазі-органи влади, створені РФ на окупованих територіях України.

Під завданням шкоди Україні слід розуміти завдання Україні політичної, економічної, екологічної чи будь-якої іншої шкоди.

Зі спрямованості дій суб'єкта та мети кримінального правопорушення впливає, що добровільність дій суб'єкта стосується усіх без винятку форм цього злочину, а не лише двох із них [2].

Слід зазначити, що існують пропозиції серед деяких законодавців замінити термін «завдання шкоди Україні» на термін «підтримка агресії проти України». Це сприятиме гармонізації між диспозицією ст. 111-2 Кримінального кодексу України та визначенням збройної агресії в ст. 1 Закону України «Про оборону України». Останній термін є достатньо зрозумілим для правозастосовної діяльності. Збройна агресія рф проти України вимагає чітких юридичних конструкцій для забезпечення притягнення до кримінальної відповідальності осіб винних у вчиненні пособництва державі агресору. З цією метою пропо-

нується також доповнити текст статті приміткою з розкриттям ряду термінів застосованих в диспозиції відповідної норми кримінального закону, а саме доповнення цієї норми Особливої частини Кримінального кодексу приміткою з визначенням понять [6].

Під користю слід розуміти – отримання державою-агресором, її збройними формуваннями, утвореними нею органами окупаційної адміністрації права володіння або користування матеріальними ресурсами. Користь характеризується отриманням певної економічної, військової та соціальної вигоди.

Під представниками держави-агресора слід розуміти органи державної влади та місцевого самоврядування держави-агресора та утворені державою-агресором збройні формування[6].

Висновки. Отже, добровільність є обов'язковою ознакою усіх форм вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України. З огляду на момент вчинення кримінального правопорушення потрібно зазначити, що відповідні склади злочинів, передбачені ст. 111-2 КК України вважаються такими з моменту вчинення діяння, тобто по законодавчій конструкції з об'єктивної сторони є формальними.

Встановлення і дослідження всіх ознак об'єктивної сторони вказаного злочину дасть можливість більш глибоко дослідити його юридичну природу і правильно застосовувати законодавство про кримінальну відповідальність до осіб, які стали на шлях пособництва державі-агресору.

У роботі розглядається об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 111-2 Кримінального кодексу України (пособництво державі-агресору), її складові елементи та суспільна небезпечність цього діяння. Проведено аналіз законодавчої бази України щодо визначення понять «держава-агресор», «пособництво державі-агре-

сору», «реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора». Розглядаються питання щодо збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройними формуваннями та/або окупаційній адміністрації.

Злочин, передбачений ст. 111-2 Кримінального кодексу України, є відносно новим у законодавстві України про кримінальну відповідальність однак його криміналізація була обумовлена необхідністю ефективної протидії загрозам в сфері національної безпеки України. Пособництво державі-агресору є складовою гібридної війни та має суттєвий вплив на воєнну, економічну та політичну ситуацію в Україні особливо в умовах агресії з боку російської федерації. Саме тому важливо визначити юридичну природу цього злочину. Аналізуючи об'єктивну сторону цього злочину, слід зазначити, що в ньому є як активні так і пасивні форми пособництва.

Окрема увага приділена питанням удосконалення законодавчого регулювання відповідальності за пособництво державі-агресору. Враховуючи динаміку розвитку воєнно-політичної ситуації в Україні, важливо оновлювати та розширювати підходи до визначення об'єктивної сторони цього злочину, деталізувати складові елементи та критерії встановлення умислу. Без точного визначення, а також чітких механізмів правозастосування неможливо забезпечити ефективне переслідування осіб, які сприяють діям держави-агресора, та належним чином реагувати на нові виклики в умовах збройного конфлікту.

Таким чином, дослідження об'єктивної сторони пособництва державі-агресору, є важливим не лише

в теоретичному аспекті, але й для забезпечення ефективної боротьби з цим злочином. Визначення меж відповідальності, уточнення ознак об'єктивної сторони складу злочину, та інших аспектів дозволить створити більш дієву систему кримінально-правового захисту державного суверенітету та територіальної цілісності України в умовах агресії з боку російської федерації.

Ключові слова: Пособництво державі-агресору, об'єктивна сторона, основи національної безпеки, відкрита збройна агресія, збройний конфлікт, реалізація та підтримка рішень, передача матеріальних ресурсів, добровільний збір, активи, окупаційна адміністрація, збройні формування держави-агресора, представники держави-агресора.

Trepet O. Objective side of aiding the aggressor state

The objective side of the crime under Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine (aiding the aggressor state), its constituent elements and the social danger of this act are considered in the work. An analysis of the legislative framework of Ukraine on the definition of the concepts of "aggressor state," "aiding the aggressor state," "implementation or support of decisions and/or actions of the aggressor state, armed formations and/or occupation administration of the aggressor state." They consider the collection, preparation and/or transfer of material resources or other assets to representatives of the aggressor state, its armed formations and/or the occupation administration.

The crime under Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine is relatively new in the legislation of Ukraine on criminal liability, but its criminalization was due to the need to effectively counter threats in the sphere of national security of Ukraine.

Aiding the aggressor state is part of a hybrid war and has a significant impact on the military, economic and political situation in Ukraine, especially in the face of aggression by the Russian Federation. That is why it is important to determine the legal nature of the nature of this crime. Analyzing the objective side of this crime, it should be noted that it has both active and passive forms of aiding.

Special attention is paid to improving the legislative regulation of responsibility for aiding the aggressor state. Given the dynamics of the military-political situation in Ukraine, it is important to update and expand approaches to determining the objective side of this crime, to detail the components and criteria for establishing intent. Without an accurate definition, as well as clear enforcement mechanisms, it is impossible to ensure effective prosecution of persons who contribute to the actions of the aggressor state, and to properly respond to new challenges in the conditions of armed conflict.

Thus, the study of the objective side of aiding the aggressor state is important not only in theoretical terms, but also to ensure an effective fight against this crime. Defining the boundaries of responsibility, clarifying the signs of the objective side of the crime, and other aspects will create a more effective system of criminal legal protection of state sovereignty and territorial integrity of Ukraine in the face of aggression by the Russian Federation.

Key words: Aiding the aggressor state, objective side, the basis of national security, open armed aggression, armed conflict, implementation and support of decisions, transfer of material resources, voluntary collection, assets, occupation administration, armed formations of the aggressor state, representatives of the aggressor state.

Література:

1. Стаття "Колабораційна діяльність: аналіз нової статті 111-1 Кримінального кодексу України". URL: <https://hrvector.org/rodiyi/22-03-20-mbo> (дата звернення: 19.01.25).
2. Стаття "ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ: нові склади злочинів за ст. 111-2 Кримінального кодексу України". URL: <https://hrvector.org/rodiyi/22-05-03-art3> (дата звернення: 28.01.25).
3. Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. Центр політико-правових реформ, 1996–2022. URL: <https://surl.li/enxwjw> (дата звернення: 10.02.25).
4. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. С. 75.
5. Злочинна колаборація в умовах збройної агресії: практич. порадник з кримінально-правової оцінки та розмежування / за заг. ред. В.В. Малюка. Київ: Алерта, 2023. С. 153–154.
6. Стаття "Пособництво державі-агресору: до Кримінального кодексу пропонують внести зміни". URL: <https://surl.gd/twrczb> (дата звернення: 14.02.25).